

MODEL SET—I

कक्षा—XI

संस्कृत (SANSKRIT)

सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः (सभी प्रश्नों के उत्तर दें।)

उपान्ते लिखिता अङ्काः पूर्णाङ्कान् सूचयन्ति (उपान्त के अङ्क पूर्णांक के द्योतक हैं।)

समयः— सपादहोरात्रयम्

पूर्णाङ्काः—100

[समय- 3 घंटे + 15 मिनट]

[पूर्णाङ्क-100]

1. अधोलिखितेषु विकल्पेषु शुद्धम् उत्तरं चयम्—

1 × 5 = 5

(i) रामायणस्य रचयिता कः?

(A) तुलसीदासः (B) वाल्मीकिः (C) कालिदासः (D) भासः

(ii) ऐतरेयमहिदासस्य माता का आसीत् ?

(A) मीरा (B) गौरी (C) इतरा (D) सुनन्दा

(iii) म० म० पण्डित रामावतार शर्मणः जन्म कदा अभवत् ?

(A) 1877 ख्रीष्टाब्दे (B) 1875 ख्रीष्टाब्दे (C) 1888 ख्रीष्टाब्दे (D) 1890 ख्रीष्टाब्दे

(iv) 'ब्रह्मचारि-पार्वती-संवादः' इति पाठस्य रचयिता कः ?

(A) कालिदासः (B) भासः (C) माघः (D) शूद्रकः

(v) सत्यशोधकसमाजस्य संस्थापकः कोऽस्ति ?

(A) दयानन्द सरस्वती (B) जोतिबा फूले (C) राजाराममोहनरायः (D) विवेकानन्दः

2. अधोलिखितानां शब्दानां रिक्तस्थानेषु प्रयोगं कुरु—

1 × 5 = 5

मनः, एतरेयः, संस्कृतम्, भूतानि, तेषां

(i) भूतले सन्ततं वर्धताम् ।

(ii) सर्वाणि विराजयन्तं ददर्श ।

(iii) तन्मे शिवसंकल्पमस्तु ।

(iv) शावक रक्षां करोति ।

(v) खिन्नः जातः ।

3. अधोलिखितेषु सन्धिविच्छेदः कार्यः—

2 × 5 = 10

(i) तन्मे (ii) आसीदिति (iii) पुरुषोत्तमः (iv) कीदृगपि (v) यस्माच्च

4. अधोलिखितेषु पदेषु समास-विग्रहं प्रदर्श्य समासस्य नाम लेख्यम्—

2 × 5 = 10

(i) रामकृष्णौ (ii) प्रतिक्षणम् (iii) निःस्नेहः (iv) नृवरः

5. अधोलिखितानां प्रश्नानां उत्तराणि लेखनीयानि—

5 × 4 = 20

(i) पठितपाठाधारे चन्द्रस्य शोभा वर्णनीया ।

- (ii) 'सुभाषितानि' पाठमाश्रित्य भारत्याः कोषस्य वैशिष्ट्यं विद्यायाः महत्त्वञ्च आधाय श्लोकद्वयं स्वस्मृत्या लिखत ।
(iii) गृध्रमार्जारकथा संक्षेपेण लेखनीया ।
(iv) पण्डित रामावतारशर्म महोदयस्य परिचयः दीयताम् ।

6. अधोलिखितेषु पद्येषु एकस्य व्याख्या संस्कृतभाषायां करणीया—

10 × 1 = 10

- (i) उवाच चैनं परमार्थतो हरं न वेत्सि नूनं यत एवमात्थ माम् ।
अलोकसामान्यमचिन्त्यहेतुकं द्विसन्ति मन्दाश्चरितं महात्मनाम् ॥
(ii) शक्यं शरीरं रिपुणा नियन्तुं मनो नियन्तुं त्विह कः समर्थः ।
स्वतन्त्रमेवास्ति मनो निबद्धैरभीप्सितं साधितमस्त्यनेकैः ॥

7. प्राचार्य-पार्श्वे अवकाशाय आवेदनपत्रमेकं संस्कृतभाषायां लिखत ।

8

8. कति गणाः के च तेषां प्रधान-धातवः तेषां नामानि लिख्यताम् ।

7

9. संस्कृतनाटकाणां वैशिष्ट्यानि निरूप्यन्ताम् ।

1 × 10 = 10

10. अधोलिखितेषु केषाञ्चित् त्रिषु टिप्पण्यः लेख्याः—

5 × 3 = 15

- (i) किरातार्जुनीयम् (ii) भासः (iii) अश्वघोषः (iv) हर्षचरितम् (v) अभिज्ञानशाकुन्तलम् ।

MODEL SET—II

1. अधोलिखितेषु विकल्पेषु शुद्धम् उत्तरं चयम्— 1 × 5 = 5
- (i) 'तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु' पाठ्यांशः कस्माद् वेदातः संगृहीतः ?
(A) ऋग्वेदात् (B) यजुर्वेदात् (C) सामवेदात् (D) अथर्ववेदात्
- (ii) रामायणे कति काण्डाः सन्ति ?
(A) सप्त (B) पञ्च (C) षड् (D) दश
- (iii) वर्णा कः आसीत् ?
(A) कामदेवः (B) नारायणः (C) ब्रह्मदेवः (D) शङ्करः
- (iv) 'सीमा' उपन्यासं कः रचितवान् ?
(A) पण्डित रामावतार शास्त्री (B) जोतिबा फूले (C) पं० अम्बिकादत्त व्यास (D) डॉ० रामकरण शर्मा
- (v) पुरुषोत्तमः कः ?
(A) युधिष्ठिरः (B) दुर्योधनः (C) कृष्णः (D) विदुरः
2. अधोलिखितानां शब्दानां रिक्तस्थानेषु प्रयोगं कुरु— 1 × 5 = 5
- दासीपुत्रम्, प्रसीदतु, कोऽपि, हिंसाप्रवृत्तिः, वृद्धिम्
- (i) न अस्पृश्यः । (ii) निषिद्धा ।
(iii) महाराज ! । (iv) व्ययतो आयाति ।
(v) यज्ञवल्कः ऐतरेयं न स्निह्यति स्म ।
3. अधोलिखितेषु सन्धिः कार्यः — 2 × 5 = 10
- (i) गज + इन्द्रः (ii) कः + त्वम्
(iii) एतत् + वरेण्यम् (iv) अथ + आह
(v) सदा + एव
4. अधोलिखितेषु पदेषु समासविग्रहं प्रदर्श्य समासस्य नाम लेख्यम्— 2 × 5 = 10
- (i) समाजसेवा (ii) महाजनः
(iii) पञ्चरबद्धः (iv) मनोवाञ्छितम्
(v) प्रत्यक्षरम्
5. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केषांचित् चतुर्णां उत्तराणि लेखनीयानि— 5 × 4 = 20
- (i) जोतिबा फूले महोदयस्य चरितं लिखत ।
(ii) सोमदत्तस्य चरितं वर्णयताम् ।
(iii) गृध्रमार्जारकथया का शिक्षा मिलति ? वर्णयताम् ।
(iv) वर्धतां भूतले संस्कृतम् इति पाठस्य सारांशो लेख्यः ।
(v) कपिलाश्रमस्य वर्णनं कुरुत ।
(vi) शिवपार्वती संवादः संक्षेपेण वर्णयताम् ।
6. अधोलिखितेषु पद्येषु एकस्य व्याख्या संस्कृतभाषायां करणीया— 10 × 1 = 10
- (i) उद्यमेन हि सिद्धयन्ति कार्याणि न मनोरथैः ।
न हि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥

- (ii) अद्य प्रभृत्यवनताङ्गि ! तवास्मि दासः क्रीतस्तपोभिरित वादिनि चन्द्रमौलौ ।
अह्नाय सा नियमजं क्लममुत्ससर्ज क्लेशः फलेन हि पुनर्नवतां विधत्ते ॥

7. उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखितेषु केषाञ्चित् पञ्चानां मूल-शब्द-विभक्ति-वचनानि लेखनीयानि— 3 × 5 = 15

पदानि	मूल शब्दाः	विभक्तयः	वचनानि
यथा— गीतया	गीता	तृतीया	एकवचन
(i) पितुः			
(ii) जगतः			
(iii) विदुषाम्			
(iv) स्त्रियाम्			
(v) नद्योः			
(vi) धेनूः			

8. अधोलिखितानां वाक्यानां संस्कृते अनुवादं कुरुत— 2 × 5 = 10

- (i) पटना बिहार की राजधानी है ।
(ii) पटना के दोनों ओर नदियाँ बहती हैं ।
(iii) यह एक प्राचीन नगर है ।
(iv) मैं अपने मित्रों के साथ यहीं पढ़ता हूँ ।
(v) गुरु को नमस्कार है ।

9. गद्यकाव्यस्य उद्भवविकासविषये संक्षिप्तः निबन्धः लेख्यः । 1 × 10 = 10

10. 'क' खण्डस्य मेलनं 'ख' खण्डेन सह क्रियताम्— 5 × 1 = 5

खण्ड 'क'	खण्ड 'ख'
कालिदासः	दशकुमारचरितम्
भासः	रघुवंशम्
दण्डी	शिशुपालवधम्
बाणभट्टः	स्वप्नवासवदत्तम्
माघः	कादम्बरी

MODEL SET—III

1. अधोलिखितेषु विकल्पेषु शुद्धम् उत्तरं चयम्— 1 × 5 = 5
- (i) सौन्दरनन्दमहाकाव्यस्य रचनाकारः कः अस्ति ?
(A) कालिदासः (B) अश्वघोषः (C) माघः (D) भासः
- (ii) वेदेषु कः प्राचीनतमः अस्ति ?
(A) यजुर्वेदः (B) सामवेदः (C) ऋग्वेद (D) अथर्ववेदः
- (iii) महात्मा जोतिबा फूले महोदयस्य जन्म कदा अभवत् ?
(A) 1827 तमे वर्षे (B) 1825 तमे वर्षे (C) 1828 तमे वर्षे (D) 1830 तमे वर्षे
- (iv) शिवराजः कस्य बन्धनात् विनिर्जगाम ?
(A) अकबर-बन्धनात् (B) शेरशाह-बन्धनात् (C) अवरङ्गजेब-बन्धनात् (D) जहाँगीर-बन्धनात्
- (v) पर्कटीवृक्षः कुत्र अस्ति ?
(A) गङ्गातीरे (B) भगीरथी तीरे (C) गंडकतीरे (D) सोन तीरे
2. अधोलिखितानां कोष्टकस्थानां पदानां रिक्तस्थानेषु प्रयोगं कुरुत— 1 × 5 = 5
- [मानकपुस्तकम्, क्लमम्, सिद्ध्यन्ति, जन्म, निवसन्ति]
- (i) जनोऽयं लब्धवान् । (ii) उद्यमेन कार्याणि ।
(iii) पक्षिशावकाः अत्र । (iv) पार्वती नियमजं उत्ससर्ज ।
(v) सोमदत्तः पुस्तकालयं गत्वा पठति ।
3. संधिविच्छेदः कार्यः — 1 × 5 = 5
- कीदृगपि, हस्तीव, येनेदम्, नरेन्द्रः, समयोऽभूत् ।
4. अधोलिखितानां पदानां मूलशब्दविभक्तिवचनानि लेखनीयानि— 2 × 5 = 10
- (i) शान्तक्षपायाम् (ii) स्निग्धैः (iii) यस्मात् (iv) तपोभिः (v) पशूनाम्
5. अधोलिखितयोः पद्ययोः एकस्य व्याख्या कार्या— 1 × 10 = 10
- (i) अयुक्तरूपं किमतः परं वद, त्रिनेत्र-वक्षः सुलभं तवादि यत् ।
विलोक्य वृद्धोक्षमधिष्ठितं त्वया महाजनः स्मेरमुखो भविष्यति ॥
- (ii) अवश्यम्भाविनो भावा भवन्ति महतामपि ।
नग्नत्वं नीलकण्ठस्य महाऽहिशयनं हरेः ॥
6. अधोलिखितानां प्रश्नानां उत्तराणि लेखनीयानि— 5 × 4 = 20
- (i) ऐतरेय महिदासस्य परिचयः दीयताम् ।
(ii) भोजराजस्य दानशीलता वर्णनीया ।
(iii) 'सुभाषितानि' पाठमाश्रित्य उद्यमस्य महत्त्वं प्रतिपाद्यताम् ।
(iv) कारावासे सुभाषस्य चिन्तनं वर्णयताम् ।

7. उदाहरणमाश्रित्य अधोलिखितानाम् पदानां धातु पुरुष वचन लकाराः लेखनीयाः— 3 × 5 = 15
उदाहरणम्—	पदानि	धातवः	पुरुषाः	वचनानि	लकाराः
	पठेः	पठ्	मध्यम पुरुषः	एकवचनम्	विधिलिङ्लकारः
- (i) जयतु
(ii) प्रविशन्ति
(iii) दण्डयिष्यामि
(iv) आसन्
(v) भवेत्
8. अधोलिखितानां वाक्यानां वाक्य परिवर्तनं कुरुत— 2½ × 5 = 12½
- (i) अहं गीतां पठामि । (ii) यूयम् नर्तकान् पश्यथ ।
(iii) रामः पत्रं लिखति । (iv) बालिकाः गीतं गायन्ति ।
(v) माता रात्रौ ओदनं न पचति ।
9. संस्कृत-नाट्योत्पत्ति-विषये-विविध सिद्धान्ताः प्रतिपादनीयाः — 1 × 10 = 10
10. रिक्त-स्थानानि पूरयत— 1 × 5 = 5
- (i) 'गीत गोविन्द की रचना है । (ii) आदि कवि माने जाते हैं ।
(iii) बुद्धचरित की रचना है । (iv) दशकुमार चरितएक है ।
(v) कुम्भारसम्भव में सर्ग है ।

MODEL SET—IV

1. अधोलिखितेषु विकल्पेषु शुद्धम् उत्तरं चयम्—

1 × 5 = 5

(i) 'सुभाषचरित' काव्यस्य रचनाकारः कः ?

(A) विश्वनाथ केशव छत्रे

(B) डॉ० रामकरण शर्मा

(C) डॉ० रामविलास चौधरी

(D) पण्डित अम्बिकादत्तव्यासः

(ii) हितोपदेशः केन रचितः विद्यते ?

(A) विष्णु शर्मा

(B) नारायणपण्डितः

(C) बाणभट्टः

(D) दण्डी

(iii) पृथिव्यां कति रत्नानि सन्ति ?

(A) पञ्च

(B) दश

(C) षड्

(D) त्रीणि

(iv) भोजप्रबन्धः केन रचितः ?

(A) बल्लालदेवः

(B) सोमदेवः

(C) नारायणपण्डितः

(D) पं० अम्बिकादत्तव्यासः

(v) म० म० पण्डित रामावतार शर्मणः जन्म कुत्र अभवत् ?

(A) आरा नगरे

(B) पटना नगरे

(C) छपरा नगरे

(D) दरभङ्गानगरे

2. अधोलिखितानां कोष्ठक स्थानां पदानां रिक्तस्थानेषु यथोचितं प्रयोगं कुरुत—

1 × 5 = 5

[प्रत्यक्षरं, ज्येष्ठः, कपिलः, शोभन्ते, सौम्यम्]

(i) गौतमः अभवत् ।

(ii) विद्याहीनाः न ।

(iii) लक्षं ददौ ।

(iv) कान्तिरामस्य प्रशंसनीयम् ।

(v) चतुर्षु तनयेषु अयं आसीत् ।

3. अधोलिखितेषु संधिः कार्यः —

1 × 5 = 5

वृत्त + अन्तः, कवि + ईश्वराः, यस्मात् + च, न + आश्रयते, मया + अपि ।

4. अधोलिखितानां पदानां स्ववाक्येषु प्रयोगं कुरुत—

3 × 5 = 15

पुण्य लक्षणा, भुवि, विहर्तुम्, मन्त्रयित्वा, मनसि ।

5. अधोलिखितयोः श्लोकयोः एकस्य आशयो लेख्यः —

1 × 10 = 10

(i) स जातो येन जातेन याति वंशः समुन्नतिम् ।

परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते ॥

(ii) चरन् वै मधु विन्दति, चरन् स्वादु मुदुम्बरम् ।

सूर्यस्य पश्य श्रेमाणं यो न तन्द्रयते चरंश्चरैवेति ॥

6. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केशाञ्चित् चतुर्णाम् उत्तराणि लेखनीयानि—

5 × 4 = 20

(i) 'तन्मे मनः शिव संकल्पमस्तु' पाठमाश्रुत्य मनसः वर्णनं क्रियताम् ।

(ii) पठित पाठाधारे शिवस्य माहात्म्यं वर्णयताम् ।

- (iii) 'सुभाषितानि' इति पाठमाधृत्य सत्संगतेः महत्त्वं प्रतिपाद्यताम् ।
 (iv) अद्भुतपरिणयः इति पाठस्याधारे सुनयनायाः चरितचित्रणं कुरुत ।
 (v) 'सीमा' पाठस्य लेखकः कीदृशं राज्यं वाञ्छति ?
 (vi) 'वासुदेवस्य दौत्यम्' इति पाठस्य सारांशो लेख्यः ।

7. अधोलिखितानां पदानां मूलशब्दं प्रत्ययं स्त्रीलिङ्गरूपं च लिखत—

$$1\frac{1}{2} \times 5 = 7\frac{1}{2}$$

अश्वः, नेता, युवा, गौरः, इन्द्रः ।

8. अधोलिखितेषु कमपि एकं विषयमाधृत्य दशवाक्येषु लघुनिबन्धं लिखत—

$$7\frac{1}{2} \times 1 = 7\frac{1}{2}$$

(i) पाटलिपुत्रम्, (ii) विज्ञानस्य चमत्कारः, (iii) अनुशासनम् ।

9. रामायणस्य वर्ण्य-विषयं निरूप्यताम् ।

$$5 \times 1 = 5$$

10. 'क'-खण्डीय पदानां मेलनं 'ख'-खण्डैः सह क्रियताम्—

$$1 \times 5 = 5$$

खण्ड-'क'	खण्ड-'ख'
(i) रघुवंशम्	18 सर्ग
(ii) सौन्दरनन्दम्	10 अंक
(iii) मृच्छकटिकम्	7 अंक
(iv) उत्तर रामचरितम्	20 सर्ग
(v) जानकी हरणम्	19 सर्ग

